

I. [UNIwersał warszawski z 22 maja 1572 r.]

Zygmunt August z Bożej łaski król Polski, Wielkie Książę Litewskie, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki etc. pan i dziedzic. Wszystkim wobec i każdemu z osobna wszelakiego stanu i dostojęstwa ludziom, komu to jedno wiedzieć należy oznajmujemy, iż My iakośmy beli złożyli ten sejm warszawski, za radą wszystkich rad Naszych dla obmyślenia i opatrywania potrzeb koronnych a nawięcej niebezpieczności, któremi w okrąg prawie wszystkie państwa Nasze tymi czasy są obtoczone i okrażone, tak te wszystkie potrzeby i niebezpieczności na powiatowych sejmikach i to na początku sejmu pilnieśmy wszystkim stanom przekładali. Lecz iż inne potrzeby koronne przez chore zdrowie Nasze, którym Nas Pan Bog nawiedzić raczył, żadnego skutku swego wziąć na ten czas nie mogły, ale się odłożyć do drugiego sejmu musiały, iednak tyle ile Nam choroba Nasza dozwalała, pilnieśmy tego wszystkim stanom częstokroć przekładać nie zaniechali, aby wiedząc i prawie oczyma patrząc na tak wielkie ze wszech stron uciskające niebezpieczeństwa, zwłaszcza od Turków, z strony Wołoskiej Ziemie, obrona za spoiną radą i przyzwoleniem opatrzona była. K'temu na tych zamkach Wołyńskiej i Kijowskiej Ziemie, które na sejmie lubelskim do Korony są przywrócone i przyłączone, którechmy iako pogranicznych a wszystkiemu niebezpieczeństwu podległych, iż z dochodów stołu Naszego opatrować nie możemy, w tymośmy po wiele kroć wszystkim stanom opowiadali, napominając, aby tamte zamki bez opatrzenia nie byli; iednak iako przeciw inszym niebezpieczeństwom koronnym żadna się obrona nie postanowiła, tak ani tamtych zamków Wołyńskich i Kijowskiej Ziemie żadne się opatrzenie nie stało, do czego nic bardziej nie przeszkodziło, iedno zamierzona moc i władza niektórych posłów ziemskich z pewnych wojewodztw. Przeto My, iżeśmy wedle powinności Naszej wszystkie stany koronne do postanowienia obrony i opatrowania tamtych zamków dosyć pilnie i często napominali, oświadczamy się w tym, gdzieby Pan Bog co tak niebezpiecznego i szkodliwego za tym niedozorem i nieopatrnością, na którym miejscu Korony Naszej przepuścić raczył, iżeby na Nas i na radach Naszych, któreśmy do opatrzenia takowych potrzeb chętne i gotowe być znali, żadna wina nie została, gdyż i obrona potoczna na Podolu, która wedle konstytucji z czwartej części opatrowana być ma, dla zadłużenia żołnierzom zaledwie z tej czwartej części odprawiona będzie być mogła, przeciwko inszym gwałtowniejszym niebezpieczeństwom, ieśliby które na którą stronę państw Naszych przypadły, pospolite ruszenie wszystkie stany Nam ukazały i na nie zezwolili, dla tegoż aby wszyscy o tym wiedzieli i go- towsi byli, uchwałą sejmu tego jedne wici za dwoje bez omieszkania po Koronie i wszystkich państwach Naszych rozesłane być mają¹.

Ku odbieraniu i szafowaniu czwartej części są od Nas deputowani ku panu podskarbiemu dwa z rady, urodzeni Jan Christoporski wieluński, Nikodym Łękiński nakielski kasztellany, a dwa od posłów ziemskich: urodzeni Andrzej Gołuchowski wojski sandomirski, Gabriel Masłowski, którzy przy panu podskarbis czwartą część wedla inwentarzow lustratorskich, na tym sejmie oddanych, odbierać i oną tak szaffować mają, iako tego konstytucja sejmu lubelskiego uczy.

Artykuł około niezgłoszenia osoby Naszej i opatrzenia potomstwa Naszego, acz według deklaracji warszawskiej i przywileju uniej spólnego, w Lublinie przysięgami umocnionego, miał być do tego czasu wziąć koniec swój, wszakże za prośbą panów rad Naszych wszystkich daliśmy się do tego przywieść, nic nie odstupując prawa Naszego, aby ten artykuł z inszemi wespołek do blisko przyszłego sejmu recessem odłożon był, zwłaszcza gdyż wszyscy panowie rady obiecali Nam pilne staranie czynić u braci swej młodszej na powiatowych sejmikach i na inszych zjeździech, aby ten artykuł najpierwej przed inszymi rzeczami na przyszłym sejmie wziął skuteczny koniec.

Moneta, iż iuż ma być w Koronie i w państwach Naszych **uniformis et aequalis in pondere et grano ac proba et numero petiarum anque inscriptione monetarum**, według przywileju uniej iednaka kowana, na tym sejmie za zgodnym wszystkich stanów pozwoleniem zlecieliśmy byli pewnym osobom, aby o kowaniu nowej minicze namowy mieli, którzy obyczaj kowania

¹ Wici tych w 1572 r. już nie rozesłano.

nowej minicze iednakiej spisały, według ktorego iuż za uchwałą sejmu tego w Koronie nowa moneta kowana będzie. Która iż żadnym sposobem bita być nie może, ieśliże się srebra na bicie iej nie założy, przeto gdyż Żydowie tak prze wyniesienie dobrej minice Naszej do obcych stron i skażenie iej iako i prze wniesienie rozmaitych a podłych cudzoziemskich monet do państw Naszych, nawiększą szkodę wszytkiej Koronie i państwam Naszym uczynili, słusznie też na założenie srebra dla kowania nowej monety potrzebnego złożyć się mają. I dlategoż za zgodną radą i pozwolenim wszytkich stanów uchwałą sejmu tego wszyscy Żydowie, gdziekolwiek tak w Polsce, iako i w Litwie, w miastach, miasteczkach i wsiach Naszych, duchownych, pańskich i szlacheckich mieszkający, na summę sta tysięcy złotych złożyć się będą powinni według uniwersału Naszego, osobiwie na to wydanego.

Chcąc ku więtszemu pożytkowi Rzeczypospolitej żupy Nasze Krakowskie przywieść, za podanym Nam przez pewne osoby dróg takich bez nakładu Naszego, iakobyśmy i dochody żup Naszych pomnożyli i ludziom koronnym według potrzeby soli dodawali, a tak i pożytków skarbu Naszego i Rzeczypospolitej znacznie przyczynili. Mając też w tym sprawą, iż takiego rumu solnego w górach żupnych iest niemało, który pożytku Nam żadnego nie czyni, za pozwoleniem panów rad Naszych i posłów ziemskich pozwoleliśmy **certae societati**, pewnym kontraktem z niemi na to uczynionym i zapisanym, iż oni kosztem swym własnym podejmują się takowy rum solny bierać na pewnych miejscach, warzyć i sol przedawać w państwach Naszych, bez obrażenia robot i dochodów dawnych żupnych, iako to szerzej w tym kontrakcie Naszym iest warowano. Który kontrakt, aby ta societas na nakładziech swych nie szkodowała, im do czasu oznaczonego dodzierżyć obiecujemy i ony niniejszym uniwersałem upewniamy.

Co wszytko, aby do wiadomości wszytkich przyszło, rozkazaliśmy ten uniwersał pod pieczęcią Naszą wydać i po wszytkich wojewodztwach Korony i państw Naszych obwołać. Działo się w Warszawie na sejmie walnym koronnym, dnia dwudziestego wtorego miesiąca Maja, roku Pańskiego MDLXXII, a panowania Naszego XLIII. Na własne Króla Jego Miłości rozkazanie.